

Kvalitet i undervisningsmiljøet – et forsøgs- og udviklingsarbejde

Projektplan vedrørende ansøgning til Forsøgs- og Udviklingsprogrammet, FoU, 2006

v/ Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM

1 Projekttitel

Kvalitet i undervisningsmiljøet – udvikling af et elektronisk og webbaseret procesværktøj til kvalitetsmåling og kvalitetsudvikling af undervisningsmiljøet på erhvervsrettede uddannelser.

2 Formål

Det overordnede formål med projektet er at udvikle metode og redskaber til en forbedret måling, udvikling og styring af erhvervsuddannelsernes indsats vedrørende undervisningsmiljøet i videste forstand, herunder de ministerielt fastsatte indsatsområder, fx vedrørende frafald.

Såvel metode som redskaber skal sikre, at resultaterne kan anvendes til indsigt, benchmarking, videre analyse og opfølgning både på ministerielt og på den enkelte skoles niveau.

Metode og redskaber skal dokumentere og give overblik over skolernes kvalitetsarbejde med skole- og undervisningsmiljøet samt være udgangspunkt for den nødvendige opfølgning og udvikling i forhold til overordnede og lokale mål og handlingsplaner.

Der tænkes udviklet et elektronisk tilgængeligt procesværktøj, som stilles gratis til rådighed for skolerne. Værktøjet udvikles med størst mulig integrationsmulighed med skolernes eksisterende kvalitets- og benchmarkingkoncepter.

Med "procesværktøj" menes et værktøj, der kan fungere som skolens løbende evalueringsskema i forbindelse med undervisningsmiljøet i videste forstand, herunder en afsluttende evaluering efter hvert skoleforløb. På den måde har hver skole mulighed for løbende at evaluere og tage en temperaturmåling på kvaliteten af undervisningsmiljøet.

Værktøjet tænkes modulopbygget til at belyse forskellige områder af undervisningsmiljøet, jf. figur 1 i afsnit 5 "Indhold og proces". Procesværktøjet tænkes suppleret

med forskellige bud på kvalitative dialogredskaber til en lokal opfølgning eller ud- dybning af et givet fokusområde, fx frafald eller kvaliteten og tilrettelæggelse af vej- lednings- og kontaktlærerordning. De kvalitative opfølgingsmetoder bidrager kon- struktivt og fremadrettet til den enkelte skoles direkte arbejde med elevinddragelse og evalueringskultur i forbindelse med kvalitetsudvikling af undervisningsmiljøet. Én gang årligt tilrettelægges en sammenlignelig dokumentation for alle erhvervsret- tede uddannelser, der giver mulighed for benchmarking mellem skolerne på udvalgte nøgleindikatorer. Den lokale opfølgning og kvalitetsudvikling af undervisningsmiljøet sker gennem skolernes egne kvalitetssystemer.

Konkret tager metode og værktøj sigte på at give de nødvendige nøgleindikatorer for arbejdet med de undervisningsmiljørelaterede indsatsområder, som er beskrevet i ”Rapport fra Udvalget om fremtidssikring af erhvervsuddannelserne”. Metode og værktøj indrettes dog på en sådan måde, at det kan indoptage andre og nye indsats- områder.

3 Målgruppe

Målgruppen udgøres af de forskellige styringsniveauer for erhvervsuddannelserne, dvs.:

- Tekniske skoler
- Handelsskoler
- Kombinationsskoler
- Produktionsskoler
- Landbrugsskoler
- Social- og sundhedsskoler
- Undervisningsministeriet

Med formuleringen ” de forskellige styringsniveauer” menes, at metode og værktøj skal kunne anvendes fra ministerielt til skoleniveau.

4 Motivering

Projektet er begrundet i flere forhold:

- Der skal følges op på en række indsatsområder, som er fremlagt i ”Rapport fra Udvalget om fremtidssikring af erhvervsuddannelserne” og i de politiske beslut- ninger i tilknytning hertil
- Der skal følges op på ”Rapport fra Udvalget om at alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse” og i de politiske beslutninger i tilknytning hertil
- Ungdomsuddannelserne skal – ligesom andre uddannelser – gennemføre under- visningsmiljøvurdering. Efter i en periode at have haft størst fokus på grundsko- leområdet har DCUM valgt at sætte et større fokus på ungdomsuddannelserne, herunder at støtte udvikling af relevante metoder og redskaber til gennemførelse og kvalificering af undervisningsmiljøvurderingen på ungdomsuddannelsesinsti- tutionerne

- Der er behov for at opsamle erfaringerne fra de forskellige frafaldsanalyser, der er gennemført i de senere år, og få udviklet et kvalificeret opfølgningkoncept for det videre arbejde med at imødegå frafaldet
- DCUM har et særskilt behov for opfølgning på to undersøgelser:
 - 1 Den ene undersøgelse "Analyse af frafald på erhvervsuddannelserne og social- og sundhedsuddannelserne" (Støttet af FoU programmet i 2005), dokumenterede en tæt sammenhæng mellem kvaliteten af undervisningsmiljøet (særligt det sociale, relationen til lærerne og fagligheden) og frafaldet. DCUM vil følge op på undersøgelsen hovedkonklusioner for at afhjælpe frafaldet ved at bidrage til at forbedre kvaliteten af undervisningsmiljøet.
 - 2 Den anden undersøgelse, "Kvalitativ analyse af undervisningsmiljøet på ungdomsuddannelserne", foreligger ultimo januar 2007. Undersøgelsens formål er at kvalificere den viden, der er om sammenhængen og sammenspillet mellem mekanismerne i undervisningsmiljøet og elevernes trivsel, læring, sundhed og sikkerhed med det sigte, at DCUM kan bidrage med inspirationsmateriale til ungdomsuddannelserne for at fremme arbejdet med undervisningsmiljøet for elever, lærere og ledelse i ungdomsuddannelserne, herunder også de erhvervsrettede uddannelser.

Det er ambitionen, at de metoder og de redskaber, der skal udvikles i nærværende projekt skal kunne integreres i skolernes arbejde med tilfredshedsmålinger – herunder ikke mindst elevtilfredshedsmålinger – og kvalitetsarbejde i øvrigt. Det er derfor vigtigt, at arbejdet inddrager skolernes eksisterende erfaringer på disse områder.

I forbindelse med den kommende lovgivning, der skal sikre opfyldelse af regeringens mål om fremtidssikring af erhvervsuddannelserne og om, at 95 % af en ungdomsårgang gennemfører en ungdomsuddannelse i 2015, skal skolerne udarbejde forskellige handleplaner, ligesom der skal udarbejdes forskellige nøgletal og indikatorer til benchmarking af og opfølgning på indsatsen. Det anses for vigtigt, at der udarbejdes enkle redskaber, som i videst mulig udstrækning er sammenhængende fra indsatsområde til indsatsområde.

5 Indhold og proces

DCUM har udviklet et elektronisk værktøj som et modulopbygget spørgeskema til brug for skolernes egne undervisningsmiljøvurderinger. Værktøjet, det såkaldte Termometer, er gratis tilgængeligt via dcum.dk og via termometeret.dk. Termometeret fungerer som skolernes eget kortlægnings af undervisningsmiljøet. Samtidig lagres skolernes undervisningsmiljøvurderinger centralt hos DCUM, der kan udtrække tal om forskellige forhold og moduler af undervisningsmiljøet. Termometeret har den umiddelbare fordel at være webbaseret og dermed konstant opdateret.

I tilknytning til kravet om offentliggørelse af skolernes undervisningsmiljø har DCUM udviklet et elektronisk indberetningssystem, den såkaldte Skoleliste, der er tilgængelig via dcum.dk og via skolelisten.dk. Skolelisten fungerer via skolernes egen og frivillige indberetning. Systemet har til formål at skabe overblik samt tilbyde videndeling om undervisningsmiljø for de forskellige skoler og uddannelsesretninger imellem.

En række tekniske skoler har – i samarbejde med Ennova A/S (tidligere Markeds Consult) – udviklet et koncept og et værktøj for elevtilfredshedsundersøgelse. Dette systems fordel er, at det muliggør benchmarking med øvrige uddannelsesinstitutioner, og at det giver anvisninger på indsatsområder til opfølgning.

I tilknytning til behovet for benchmarking er der etableret et netværk af erhvervsskoler, der bruger ovennævnte tilfredshedskoncept, det såkaldte Benchmarkingnetværk. Netværket har bl.a. til formål at udveksle erfaringer og perspektiver med konceptet, videreudvikle det samt muliggøre benchlearning.

Det er antagelsen, at ovennævnte – og eventuelt andre – værktøjer, kombineret med Benchmarkingnetværkets inddragelse, kan udvikles til også at kunne håndtere nærværende projekts metodiske krav. Værktøjet skal ikke mindst være et procesværktøj, som skal kunne måle kvaliteten af undervisningsmiljøet – herunder elevernes tilfredshed – samt de øvrige parametre, det vurderes hensigtsmæssigt at måle og benchmarke på. Ud over at være et procesværktøj skal værktøjet muliggøre rapportgenerering og fast benchmarking, fx en gang årligt.

Udgangspunktet tænkes at være robuste spørgsmål omkring de faktorer, der er relevante for et godt undervisningsmiljø. Svarerne skal kunne fungere som indikatorer i forhold til en række forskellige fokusområder. Robustheden henviser til, at det skal være muligt at gruppere svarene til netop at kunne sige noget om mange forskellige fokusområder – også endnu ikke kendte fremtidige områder. Robuste spørgsmål indebærer også at være væsentlige spørgsmål, der har en værdi og tyngde over tid og dermed kan bidrage til at belyse nøgleindikatorer ved en årlig benchmarking.

Det sammenhængende koncept for metode og værktøj udgøres af følgende bestanddele:

- Et sæt *spørgsmål*, der er bygget op omkring de *faktorer*, der er afgørende for et godt undervisningsmiljø i videste forstand. Undervisningsmiljøet i denne betydning begynder med undervisningen og de øvrige kernelementer i uddannelsesforløbet – fx vejledning, kontaktlærerordning og tilrettelæggelsesformer

– og omfatter endvidere de faktorer, der er nævnt i undervisningsmiljøloven: det fysiske, det psykiske og det æstetiske undervisningsmiljø. Nedenstående figur 1 viser eksempler på de faktorer og elementer, som undervisningsmiljøet udgøres af, og som spørgsmålene til eleverne skal belyse.

- Svarene på disse spørgsmål sammenholdes med et sæt af fastlagte *nøgleindikatorer* som benchmarkingsparametre på målopfyldelsen i forhold til *politiske og institutionelle mål*
- Svar i forhold til indikatorer bearbejdes i skolernes *selvevaluering* i henhold til deres respektive kvalitetssystemer
- På baggrund heraf og på baggrund af politiske udmeldinger fastsættes nye *politiske og institutionelle mål og indsatsområder*, eventuelt blot i form af fastholdelse af de eksisterende

Det betyder, at projektet skal afklare

- Hvilke faktorer der er afgørende for et godt undervisningsmiljø
- Hvilke spørgsmål der som minimum er relevante for en undervisningsmiljøvurdering
- Hvilke nøgleindikatorer der er relevante i forhold til de indsatsområder, der forventes omsat til lovgivning på baggrund af rapporterne om fremtidssikring af erhvervsuddannelserne og sikring af, at alle unge får en ungdomsuddannelse
- En hensigtsmæssig arbejdsgang, der sikrer en smidig årscyklus omkring evaluering og fastlæggelse af mål
- En hensigtsmæssig tilrettelæggelse af en årlig benchmarking

6 Produkt og formidling

Produktet bliver et elektronisk og webbaseret procesværktøj til en løbende måling og dokumentation af undervisningsmiljøet og elevernes tilfredshed med de erhvervsrettede uddannelser. Værktøjet stilles til rådighed via DCUMs hjemmeside, dcum.dk.

Det tilstræbes, at spørgeskemadelen også kan fungere som et talende spørgeskema for at tilgodese de svagere læsere.

Til skolernes inspiration og motivation for en kvalificeret og lokal opfølgning er det desuden hensigten at udarbejde supplerende materiale, fx dialogbaseret værktøj.

DCUM udarbejder sammen med arbejdsgruppen en særskilt plan for en hensigtsmæssig lancering, formidling og udbredelse af værktøjet.

7 Tidsplan

Følgende tidsplan vil fungere som et planlægningsredskab, der løbende justeres i overensstemmelse med projektets udvikling. Start- og sluttidspunktet ligger dog fast: projektstart er december 2006 og projektet forventes afsluttet januar 2008.

Fase	Fokus	Milepæl	Tid	Ansvarlige parter
1.	Arbejdsgruppe og referencegruppe sammensættes. Kommissorium udarbejdes og forelægges arbejdsgruppe og referencegruppe.	Kommissorium udarbejdes og forelægges. Eventuelle bemærkninger fra referencegruppen noteres.	Start: Primo december 2006 Slut: Ultimo januar 2007	DCUM
2.	Undersøgelse af skoleformerens årscyklus og af de eksisterende systemer og værktøjer, som de forskellige skoleformer anvender i forbindelse med undervisningsmiljøvurderinger, kvalitets- og evalueringsmetoder, brugerinddragelse, benchmarking mv.	Beskrivelse af eksisterende materialer i oversigtsform samt en vurdering af, hvilke værktøjer, metoder og forhold, det nye værktøj kan bygge videre på.	Start: Primo februar 2007 Slut: Medio marts 2007	DCUM og arbejdsgruppen, evt. med inddragelse af Benchmarking-netværket
3.	Analysedel: Afklarung af faktorer for et godt undervisningsmiljø, herunder spørgerammer og konkrete spørgsmål, der skal indgår i værktøjet. Endvidere afklaring af nøgleindikatorer samt krav til afrapportering, koncept for årlig benchmarking og skolernes lokale evaluerings- og kvalitetsarbejde.	Spørgeskema samt beskrivelse af krav til afrapportering og årlig benchmarking	Start: Ultimo februar 2007 Slut: Ultimo juni 2007	DCUM og arbejdsgruppen med inddragelse af elevfokusgruppe. Benchmarking-netværket inddrages evt. i opgaven om den årlige benchmarking.

4.	Udarbejdelse af kravspecifikation til det elektroniske værktøj. Valg af leverandør.	Kravspecifikation Kontrakt med udvalgt leverandør.	Start: Medio april 2007 Slut: Medio maj 2007	DCUM og arbejdsgruppen
5.	Design og udarbejdelse af værktøjet.	Det elektroniske værktøj i første udgave	Start: Ultimo maj 2007 Slut: Primo september 2007	Ekstern leverandør i samarbejde med DCUM og arbejdsgruppen
6.	Pilotfase: Værktøjet afprøves på en række skoler med henblik på at forbedre og justere værktøjet indholdsmæssigt og teknisk.	Justering og endelig tilpasning af værktøjet	Start: medio september 2007 Slut: Medio oktober 2007	DCUM, arbejdsgruppen, skoler og eksterne leverandør
7.	Vejledning i brugen af værktøjet udarbejdes. Plan for formidling og udbredelse udarbejdes. Kvalitative opfølgingsværktøjer, fx dialogbaserede værktøjer, udvikles.	Vejledning i brugen af værktøjet. Formidlingsplan	Start: Primo september 2007 Slut: Ultimo oktober 2007	DCUM og arbejdsgruppen
8.	Værktøjet forelægges referencegruppen.	Referencegruppens bemærkninger til værktøjet noteres med henblik på en eventuel justering	Start: Primo november 2007 Slut: Ultimo november 2007	DCUM
9.	Værktøjet finpudses.	Det færdige værktøj med vejledning og anbefalinger gøres endelig klar til lancering	Start: Ultimo november 2007 Slut: Ultimo december 2007	Eksterne leverandør i samarbejde med DCUM og arbejdsgruppen. Elevfokusgruppe inddrages
10.	Lancering: Formidling og udbredelse af værktøjet igangsættes.	Lancering og offentliggørelse af værktøjet	Start: Januar 2008	DCUM, referencgruppen og Undervisningsministeriet

8 Organisation, deltagende skoler og udvalg

DCUM har den overordnede projektledelse på udviklingen af procesværktøjet. En forudsætning for en veltilrettelagt og praksisforankret proces samt for et kvalificeret og troværdigt produkt er, at de respektive skoler inddrages direkte som samarbejdspartner i projektet.

Der tilstræbes en todelt organisation: en arbejdsgruppe og en referencegruppe. Todelingen skal tilgodese behovet for et smidigt samarbejde i arbejdsgruppen under hele projektforløbet samt en hensigtsmæssig inddragelse og høring af de respektive skoleområder og organisationer (referencegruppen) i forbindelse med udvikling og implementering af værktøjet.

Arbejdsgruppen sammensættes af:

- 1 – 2 repræsentanter for hvert skoleområde, kvalitetschefer eller tilsvarende person, der arbejder med kvalitetsudvikling og kvalitetssikring på skolerne. Det sikres, at Benchmarkingnetværket er repræsenteret i arbejdsgruppen.

DCUM indkalder arbejdsgruppen og koordinerer indhold og arbejdsproces i gruppen. Det tilstræbes at inddrage arbejdsgruppen løbende og i alle projektfaser, jf. tidsplanen, idet det er afgørende at få en kontinuerlig og smidig arbejdsproces. Det påregnes, at der arrangeres heldags arbejdsseminarer undervejs.

Arbejdsgruppen vil få brug for input fra elever undervejs i projektet, fx i forbindelse med udformning af spørgsmål. Derfor er det hensigten at sammensætte en gruppe af elever, der kan fungere som en ad hoc fokusgruppe. Eleverne udvælges tilfældigt fra de repræsentative skoler.

Arbejdsgruppen inddrager øvrige relevante aktører og netværk, herunder Benchmarkingnetværket, når det skønnes hensigtsmæssigt.

Referencegruppen sammensættes af en række personer fra organisationer og udvalg indenfor de erhvervsrettede ungdomsuddannelser:

- 1 repræsentant for *hver* af de respektive bestyrelsesforeninger
- 1 repræsentant for *hver* af de respektive lederforeninger
- 1 repræsentant for *hver* af de respektive lærerforeninger, evt. gennem Danske Underviserorganisationers Samråd, DUS
- 1 repræsentant for de erhvervsrettede Læreruddannelser, DEL
- 1 repræsentant for *hver* af de respektive elevforeninger

DCUM forelægger referencegruppen kommissorium og produkt inden endelig aflevering.